

z umění dělat děvky, to již nejde, učinilať z něho metresu, celou bledou a hubenou, unuděnou a navoněnou.

7. Poznámka o psychologismu je sice opakováním našich ostrých slov u příležitosti dnešního divadla, ale cítíte, jak je to nalepeno na esejí přímo v kudrlinkách psaném.

A z této vyumělkované negace, z tohoto rozumářství má vzejít umění? Pro koho? Pro proletáře? Anebo jen pro slečinky?

Smrt bolestí — úspěchy železných nervů

Myslete si obyčejnou dekoraci: dům v ulici plné hromobití a klení, usmívání a setkávání se. Řada sendvičmenů nese reklamy obchodů, kin a dancingů a barů. Úředníci a strážníci, káry a automobily, drožky a tramvaje jdou a jedou a slunce spouští záplavu jasu do všeho. Je odpoledne před podzimem. Večerní vydání deníků se ocitá v našich rukou. Čteme. Čteme, abychom znovu svírali pěsti nad kapitalistickými troufalostmi. A tu se rozpomínáme náhodou u jedné svítilny, přebytečné ještě v této časně odpolední hodině jako telegrafický drát, jímž právě neletí depeše, jak jsme přišli do velikého města poprvé. Nerozuměli jsme mu, záviděli jsme jistoty a klidu odměřených obličejů, jistého kroku, byli jsme ztraceni a v tomto domě v ulici plné řvaní, slibování, sdílení a opovážlivého přezírání jsme v poschodí složili hlavu do rukou a byli jsme směšně zoufalí.

A město nás zocelilo. Jsme jedni z každodenních kupců párkačky a my jsme to, kteří do vás vrážejí, jakmile se obíráme svými novinami.

Jsme si jisti jako kdokoli z ulice. Nenosíme sice tiše zavazadel jako veřejní posluhové, nevlečeme káry jako bezprávný učedník z obchodního domu, nechodíme v stejnokroji jako strážník, průvodčí nebo liftboy, děláme ale umění pro vás všechny. Je soukromou věcí každého z nás, jsme-li fotbalisty, tanečnický, plavci, alpinisty, cyklisty či filatelisty, píšeme-li

báseň den či měsíc, malujeme-li obraz týden či měsíce, spokojení či neukojení, podstatnou část nás tvoří *nechuť k nezohodnosti, sentimentalismu, polorevolučnosti, k dnešnímu umění, k Literární skupině, Akademii, moralistnímu mluvení*. Neznáme únavy, symboličnosti, náměsíčnosti, expresionismu a přiznáváme se k uměleckému „amerikanismu“ v nejrevolučnější představě jeho, k jeho vernovské technice, leblancovské přesnosti a logice, k twainovskému dobrému rozmaru, jeho parastrojům tratí Railways Canadian Pacific, k bezdrátovému telefonu, vzdušné dopravě, k pokroku hbitému, plodnému v myšlence i činu, k nové osvobozené lásce dvou chudých lidí, k rodině proletářské, zdravé a plodné, pracovitě pro třídní dělnický stát.

Proto nechápeme bolestí a u antikváře za několik nikláčků ukládáme pozdní záchvaty veršujících dekadentů à la:

Na věžích hodiny zpívají,
na dláždění tančí sny.
Stromy se v aleji podpírají,
unavené,
náměsíční.

Jsou vznešenější věci pro člověka našeho století, a ač se rýsují teprve na obzoru, byt nedokonalé ještě po stránce technické a zčásti obražející dosud vlivy měšťácké třídy s její zakřivenou silou, povrchností a bezkrevností, známe je a octneme se v jejich středu.

Kino

Kino, kinematograf, biograf, světelné divadlo, co jmen pro moderní divadlo lidu! Je bezprostředním děckem techniky, závislým na rychlém vývoji fotografie, projekčního stroje, nových hereckých schopností. Kino je mocnější činitel než panoráma i divadlo i čaroděj. Proč jemu a nikoli divadlu ná-

leží přítomnost, proč je těžko věřit, že v dohledné době zatlačí jakési nové divadlo, prý s novým jevištěm, novými triky, sbory namísto jedinců, dnešní kino?

Protože:

za 1. Kino je vyšší typ divadla, kde bez statistů, bez falešné dekorace, bez nudné zdlouhavosti se uskutečňuje umělecké dílo samostatné, nezávislé na estetické skořápce, do níž jsou zabalena slova a činy herců;

za 2. Kino bylo svobodně zvoleno za místo potěchy, vzrušení a poučení všemi dělníky, služkami, studenty, stenotypistkami a všemi, kteří méně čtou, ale více žijí, konají a trpí; jsou samostatně vyvoleno lidem, dokazuje svou modernost, čistotu a budoucnost;

za 3. Kino uskutečňuje sen amerického pobavení: v krátké době předvede divákovi cizinu v cestopisném, vývoj živočicha či průmyslového artiklu v poučném, grotesku v komickém, drama ve vážném filmu; vše přibližuje, vše slučuje: *baví* při největší úspoře času;

za 4. Kino je prosto i exaltovaných a abnormálních gest divadelních herců a mimo bludné výjimky je konkrétní, syté, neliterární, nepopisné;

za 5. I v tricích a záhadách je kino vynalézavější, mrštnější, vtípnější, doplňující chabé prostředky divadelních světél, propadliště, zdviží, otáčivých jevišť tisíci atrakcemi: urychlovačem a oněmi záhadami, běžnými filmovému režiséru;

za 6. Konečně má kino děj, dýchá, zápasí, nic ze světa ani z technických divů, ani ze života mu neuniká.

Pro to vše je kino univerzálním činitelem *uměleckým*, neboť nádherná fotografie stejně jako vtip a pointa ve skvěle udělané osnově filmu jsou uměním;

proto je kino univerzálním činitelem *poučným*, neboť učí názorně, všestranně a bez mnohomluvných textů;

proto je kino činitelem *výchovným*, neboť nalezlo cestu k srdci a rozumu lidu a proletariátu, a jeho tendence, bohužel teprve mírně spravedlivá a mírně reformní, bude jednou mocně působit na způsob života vrstvy, jež vytvoří nový svět;

proto je kino i činitelem *propagačním*, a ten duch, jenž vládne filmy, naplní dnešní obecnost.

Leží bohužel příliš stranou konkrétní ráz filmové produkce, než abychom ji třídili ve fejetonu. Než přece: Chaplin, Douglas Fairbanks, Pickfordová, kovbojové, Fatty, Pathé-film jsou jejími vrcholky a jimi se počíná zlatá doba kina.

Cirkus a varieté

Je známo, že stěhování národů, středověk a pak novověk, plynová kamna a elektrická výroba diamantů povstaly jen z nespokojenosti lidí. Z téhož důvodu se narodily pohádky a Kolumbus jel objevit Ameriku. Zpěv slepic rovněž vábí hospodyňku, pokud nepřijede cirkus s ohromnými vozy, dechem džunglí, fatou morgánou Sahary, opravdovými lvy, zebry, chřestýši a opicemi, krasojezdkyněmi, klauny, šašky, řeckořímskými zápasníky.

Bystrý lidský smysl pro neznámé úkazy, zvýšený zájem dnešní doby na nových věcech, současný hospodářský a politický tlak za komunistickým hmotným uspořádáním světa a duševní rozpětí po silných senzacích, po krásách světa a jeho zázracích vedou lid do cirkus. —

Kdo by za našich dnů opomenul pochopit cirkus? Seurat, malíř, který vedle syntézy formy měl cit pro předměty lidových zálib, namaloval vedle výjevu z pařížského malého kabaretu, kde v řadě tančí vedle sebe tanečníci a tanečnice, jejichž kolébavý pohyb je monumentálně zaznamenán v klidném obraze, kde vše je tvar, barva a linie a poezie, také skvostný obraz, spíše výborný plakát než pouhopouhý obraz: cirkus. Bílá tanečnice s bičíkem stojí na jedné noze na bílém, pádícím koni, principál v upjatém černém salónním šatě práská bičem, šašci se krčí, letí vzduchem, mávají bouchačkou, střední obecnost sedí a kouká.

Tento Seuratův obraz je tak krásný jako cirkus sám, ba je tak neobyčejný jako vše, co lze o cirkus napsat.

Ale cirkus vrací se tak zřídka do našich zamlžených ulic. Ržání šelem naplňuje tak zřídka prostory předměstí.

Zato théâtre-varieté s pestrým pořadem dvakrát v měsíci svolává drobné řemeslníky z nezapadlejších ulic, služky z činžáků a vojáky ze studených kasáren, švadlenky a redaktory, celé rodiny dělníků, aby je při sklenici ukolébalo v radostnou podívanou. K letícímu setrvačnicku anebo větrníku anebo panoramatu, jež bychom asi zřeli ze šíleně rozjetého auta, chtěl bych přirovnat děj varietního pořadu. Z tropické zvěře uvidíte snad jen opici. Nebude to již zlatohnědý, civilizovaný „konzul“ Petr, který ovládal kolo, nočník i lásku diváků, pro něž zemřel snad vleklou paralýzou zvířecího mozku, ale opice vždy nové, učelivé, smělé a zručné. Psi budou proskakovat kruhy a sedíce na bobekku prosit a tvořit skupiny. Z živočichů nám nejbližší homo sapiens upoutává ostatní náš zájem. Je atletem a padáje na hlavu nezlomí si vaz. Dva žongléři nosí na hlavě židle, železná sedátka a v nich ženy, nalíčené krásky. Siláci svalnatí jako strom zvedají improvizované kolotoče a kolik diváků v nich! Na rotačném žebříku Max et Jean, elegantní hoši, udržují rovnováhu 10 metrů nad stoly obecnosti. Yvonnu s kovovým držadlem v ústech zvedají až ke stropu. Jsou z kovu její čelisti? A svlékajíc řadu sukní a blúz, visí tu pak před námi v trikotu barvy hladiny letního mořského přístaviště. Japonka na laně je z obrazu s Fudžijamou, leč přetéká životností a všechna čest její útlé noze a rukám, změřivším bezpočtukrát vratkost rovnováhy. Rychlomalíř, syčák, scéna trhanů, rozepře Angličanů, virtuos na šumařské housle, atrakce na atrakci darují nám rozkoš nevidaného a důmyslného děje i se světelnými reklamami a filmovou veselohrou, s přestávkou a vykřikujícím číšníkem.

Varieté neumře zdlouhavostí. Je aktuální a bezprostřední. Baví obecnost věcmi groteskními, komickými, fantastickými, smělymi, divokými, nebezpečnými a lákavými.

Není, není proletářských kabaretů, aspoň u nás. Kabaret je podnikem, kde se lze bavit za drahé peníze a špatně. Kuplet je špatnou erotickou či politickou písní. Jako divadla, i kabaretního popěvku se zmocnil francouzský milostný dvojsmysl. Majíce — jak jsem řekl — železné nervy, nenamítáme proti němu ničeho, přezíráme jej. Tone-li opilec, strhne s sebou i záchrannou trosku. Dnešní kabaret, výrobní šibeničného humoru, divadélko společného ztroskotání, útočiště demimondek, lvů salónů, špatných hereček, zdaleka si ovšem neuvědomuje svého možného revolučního poslání. V nejbližší budoucnosti se změní tlakem společenské přeměny.

Tendenční píseň, rozmarná a veselá přednáška, snadná a jasná, politická báseň pozve k jakési rodinné nenucené zábavě proletářskou mládež, jež potřebuje humoru, vtípné písně, písně o všem, o lásce, boji, dítěti, osvobození ze jha kapitálu, o továrně, o ulici, o Rusku. Dobré zpěvačky, jejichž temperament a čilá tvůrčí povaha je pudí z konzervativních sborů velikých scén, najdou tu místo.

I bar, jenž u nás je zkrácen a opakem americké krčmy pro všechno obecenstvo, přejde k svému štěstí do moci lidu. Jeho dnešní ráz — viz co bylo řečeno o kabaretu. Drahé drinky, ráz prvotřídního nevěstince, mdlé tanečnice, obecenstvo: důstojníci, lichváři, salónní floutkové...

A přece: bar! Bar, místo moderních tanců: shimmy, one-stepu, two-stepu, bostonu, foxtrotu, moderní hudby, *džezbendu*, polovalčíku, polobalady, polky. Tyto tance nejsou dokonce špatnými tanci. Jsou akrobacií, šilenstvím mládí, bohatstvím pohybů, souladem. Není-li vůči nim je hloupá a doba odzbrojí jejich nepřátele. Kozáček, čardáš, třásák, mazurka, savojsanka — jsou jen minulým tvarem tance. Doba futurismu a music-hallu je čilejší a máme proč být šťastni nad tanci, jež rozproudí krev, jež žádají rozvahy, tělesných schopností a jistoty. Ostatně vidět v nich rafinovanost samotnou je totéž, jako vidět ji v náboženském tanci polynéských domorodců.

I tanec je dílem časového stylu a je-li nalezen sloh, je to zásluhou doby solidní, houževnaté, slohotvorné.

A džezbend! Naslouchejte mu jednou, ne, raději vícekrát, abyste v něm našli chuť. V něm je vřeštění automobilových trubek a elektrických zvonků, sirén, drsné a přejemnělý hudební sluch urážející nízké tóny, hromobití s barevným blýskáním, střelba, ryk uzavřený v krásné nějaké válečné nebo triumfální písni.

Poutě, posvícení, kolotoče, výlety, fotbal, veslování, vzduchoplavectví

To vše a mnoho jiného je radostí našeho století.

Poutě a posvícení jsou zvláště událostmi našich vesnic a maloměst. Jejich krása je neobyčejná pro jejich obyvatele. Radují-li se každý jiný den toliko jedinci, tento den slučuje mnoho a mnoho lidí ve shodě. Kramářské stánky s tureckým medem a perníkovými srdci, kalendáři a knihami o strašné velikých láskách, obrázky svaté i nesvěcené, husaři na koních z marcipánu, písně kolovrátků, svištění houpaček a kolotoče, rány ve střelnici, střelba do oka krásné dámy a do prsou hranatého myslivce z lepenky — jsou poutí. Je to vše po mém neobyčejné a tak starosvětské, že jsem neváhal zaznamenat to jako druhý pól zábav tohoto amerického světa.

A nedělní výlety? Fotbal? Veslování? Vzduchoplavectví? To jen namátkou, že nic nezůstává nedostupné člověku, jenž ovládá zemi, vodu a vzduch, a že probrat jeho všechny radosti znamená přichystat veliký naučný slovník s fotografiemi, obrazy a nejnemožnějšími vysvětlivkami.

Závěrem: bláda

Předchozí je líc doby. Její rub je smrt. Tanečnice, kinoherci a všichni účinkující na jedné straně a my, diváci, na druhé straně nejsme zbaveni strastí, abychom mluvili tak

kacířsky a s neporozuměním o době, jako by se nám jevila jen číškou baru a temnosvitem filmu. Neboť načas a začas bude třeba pro tuto bídu, politický útlak, věznění odvážných rebelů, odpírání platu a chleba — dobytí státu a změny jeho stavby, uspořádání a tendence, aby zhasly projekční přístroje kin a umlkly džezebendy; a učiníme tak. Radosti se vždy vrátí a osvobozená třída je prožije úplněji.

PŘEDNĚ: krajní stručnost je nezbytna, je-li úkolem článku podat úplný a přehledný obraz dnešní umělecké produkce, naznačit, jakým způsobem a za jakých předpokladů i okolností vyrůstá umění budoucnosti z dnešní práce, z přítomných realizací, a připojit k tomuto obrazu několik poznámek: vyčerpat dané téma by mohla kniha nebo brožura. Několikastránková stať musí se spokojit s náznaky a ukázkami. Bylo by možno přehlédnout dnešní uměleckou, kulturní, myšlenkovou a sociální situaci, celý běh světa v jakémsi mnohaepochovém seriálu, dlouhém jako Andy a Kordillery. Tuto však můžeme podat toliko fragmentární a zhuštěný článek, cosi jako „Gaumontův týden“, jenž v pestrém a rychlém sledu promítne volební kampaň v Anglii, události na Rusi, aviatický rekord, boxing-mač o mistrovství světa, nejnovější vynálezy, politické zprávy atd., a který ostatně, abychom důsledně využili přirovnání z kina, také vždycky *předchází* vlastnímu programu. Představení bude následovat.

Dále: Dnešní umění bude nás tuto zaměstnávat jen potud, pokud v sobě tají živé prvky příštích tvarů, a umění budoucnosti nebudeme prorokovat, ale pokusíme se poukázat na jeho charakter a směr potud, pokud lze jej vyčíst ze zkušeností aktuálních.

UMĚNÍ A OBECENSTVO. Rozchod umění s obecnstvem a se společností, počavší se v minulém století po ukončení